

Anna Żelazowska-Przewłoka¹

Wyższa Szkoła Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Świętokrzyskim

Handel zagraniczny w przemyśle spożywczym Unii Europejskiej w latach 2005-2009

Foreign trade in the food industry in the European Union in 2005-2009

Synopsis. Przemysł spożywczy jest jednym z największych i najważniejszych sektorów przemysłowych w Europie. Jest drugi co do wielkości (za przemysłem metalowym) w przemyśle wytwórczym, z 14,5% całkowitego obrotu przemysłowego (917 bln euro dla UE-27). Zatrudnienie w przemyśle spożywczym stanowi 14% całego sektora przemysłowego. Jest niewiele europejskich wielonarodowych spółek konkurujących na całym świecie z wielkim wyborem produktów. Przedsiębiorstwa w sektorze spożywczym to w 99% mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa (SMEs). Przemysł spożywczy jest gałęzią gospodarki przetwarzającą półprodukty dostarczone przez rolnictwo i rybołówstwo w artykuły żywnościowe (żywność i napoje). Należą do niego nie tylko wszelkiego rodzaju zakłady przetwórcze produkujące wyroby mięsne i mleczne, przetwarzające owoce i warzywa, prowadzące wypiek pieczywa oraz produkujące napoje alkoholowe i bezalkoholowe, lecz również przedsiębiorstwa zajmujące się przetwórstwem produktów rolnych do postaci surowców dla przemysłu spożywczego, jak np. młyny lub cukrownie. Celem opracowania było przedstawienie handlu zagranicznego w przemyśle spożywczym Unii Europejskiej w latach 2005-2009.

Słowa kluczowe: przemysł spożywczy, Unia Europejska, handel zagraniczny, import, eksport.

Abstract. The food processing sector is one of the greatest and most important industry sectors in Europe. It is the second largest (after the metallurgical industry) in the manufacturing industry, with 14.5% of the industrial overall turnover (917 EUR billion) in the EU-27. Employment in the food processing industry constitutes 14% of employment in the entire industry sector. There are few European transnational companies competing worldwide with a great choice of products. Enterprises in the food sector are in 99% micro-, small and medium-sized enterprises (SMEs). The food industry is a branch of economy converting semi-finished products received from agriculture and fishery into foodstuffs (food and drinks). Belong to it not only all kinds of processing establishments producing meat and dairy products, processing fruit and vegetables, baking bread and producing alcoholic and non-alcoholic beverages, but also enterprises processing agricultural raw materials for the food industry such as dairy and sugar factories. Presentation of foreign trade in the food industry of the EU in 2005-2009 was the purpose of this article.

Key words: food industry, the European Union, foreign trade, import, export.

Przemysł spożywczy Unii Europejskiej

Znaczenie przemysłu spożywczego UE, a także nowe zagrożenia i wyzwania ważne dla tego sektora zostały podkreślone podjęciem w dniu 28 kwietnia 2008 r. przez Komisję Europejską (KE) decyzji 2008/359/WE, na mocy której powołano Grupę Wysokiego Szczebla ds. Konkurencyjności Przemysłu Rolno-Spożywczego (GWS). Grupa ta w marcu 2009 r. przedstawiła 30 zaleceń, a następnie „Mapę drogową” najważniejszych inicjatyw

¹ Dr, e-mail: ania_zelazowska@o2.pl.

(Roadmap), mających na celu wspieranie konkurencyjności europejskiego przemysłu spożywczego. GWS decyzją Komisji 2010/C210/03 z dnia 30 lipca 2010 r. została zastąpiona strukturą o nazwie Forum Wysokiego Szczebla ds. Poprawy Funkcjonowania Łańcucha Dostaw Żywności [Chyłek 2011].

Przemysł spożywczy jest jednym z najważniejszych i najbardziej dynamicznych sektorów europejskiego przemysłu. Składa się na niego około 310 000 firm, w których pracuje ponad 4 miliony ludzi.

Ten zróżnicowany sektor osiągając roczne przychody wynoszące ponad 900 miliardów euro jest znacznym eksporterem produkującym znaczne ilości gotowych wyrobów zbywanych na wysoko konkurencyjnych rynkach krajowych i międzynarodowych. Niemniej jednak nadal istnieją możliwości poprawy tej sytuacji [DG Enterprise... 2012].

Przemysł ten odgrywa w krajach UE dużą rolę, gdyż całkowita wartość jego produkcji jest większa niż w USA, Kanadzie, czy Australii. Zatrudnia on 13,5% pracujących i wytwarza około 2% PKB w Unii Europejskiej. Stanowi również istotny element wymiany handlowej w świecie, pozostając największym eksporterem i importerem żywności [Szymańska 2009].

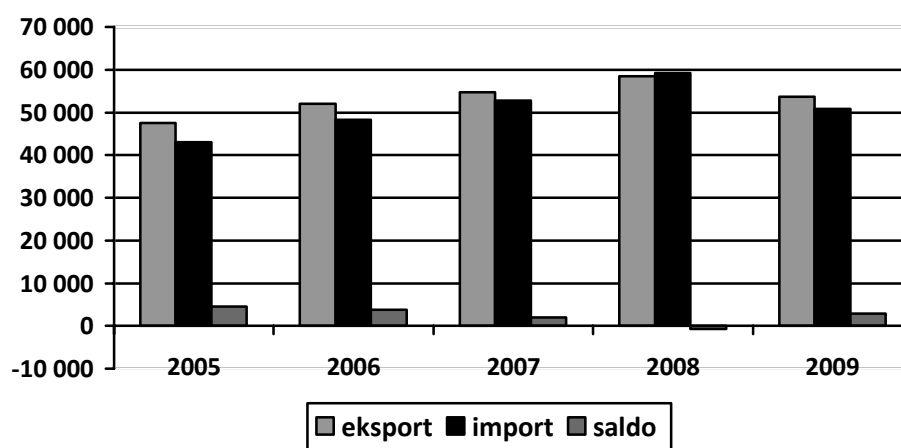
Przemysł spożywczy i rolnictwo regulowane są w Unii Europejskiej bezpośrednio przez instrumenty Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) oraz pośrednio przez politykę handlową i politykę konkurencji. Wspólna Polityka Rolna stanowi jeden z najważniejszych filarów integracji europejskiej, przyczyniając się do stworzenia jednolitego, wewnętrznego rynku artykułów żywnościowych. Absorbuje ona największą część budżetu, a łączne wydatki WPR przekraczają 40% ogólnych wydatków budżetowych. Wspólna Polityka Rolna oraz polityki z nią powiązane wpływają na poprawę rentowności i konkurencyjności rolnictwa i przemysłu spożywczego na rynkach światowych, ochronę środowiska naturalnego, a także na trwały i zrównoważony rozwój obszarów wiejskich w wymiarze ekonomicznym, społecznym i przyrodniczym. Instrumenty WPR najsilniej oddziałujące na przemysł spożywczy i rolnictwo to przede wszystkim płatności bezpośrednie, kwotowanie produkcji, subwencjonowanie produkcji, subwencjonowanie eksportu i zużycia krajowego, cła, normy jakości żywności oraz narzędzia polityki strukturalnej [Przemysł... 2008].

Przemysł spożywczy w Polsce należy do najszybciej rozwijających się gałęzi gospodarki. Jego udział w wartości sprzedaży całego przemysłu wynosi blisko 24% i jest o 9% wyższy niż w piętnastu krajach UE, gdzie wynosi on średnio 15%. Wyższy udział posiadają tylko dwa kraje, tj. Dania (28%) i Grecja (27%). Wytworzona wartość dodana brutto (wraz z przemysłem tytoniowym i napojów) wynosi około 6 mld zł, czyli ponad 4% tej wartości w całej gospodarce. Przemysł spożywczy zatrudnia około 430 tysięcy osób, tj. blisko 5% ogółu zatrudnionych w gospodarce, a około 20% w przemyśle ogółem.

Wartość rynku spożywczego w naszym kraju oceniona jest na ponad 100 mld zł (bez tytoniu i napojów), czyli około 25 mld euro, a według parytetu siły nabywczej euro w Polsce około 49 mld euro, wobec wartości produkcji tego sektora w UE wynoszącej około 626 mld euro [Knap-Stefaniuk 2010]

Handel produktami spożywczymi Unii Europejskiej w latach 2005-2009²

Na rysunku 1 przedstawiono handel zagraniczny w przemyśle spożywczym Unii Europejskiej w latach 2005-2009. W latach 2005-2008 eksport zwiększył się z 47 567 mln euro do 58 424 mln euro, czyli o 22,8%, zaś w 2009 roku zmniejszył się do wartości 53 731 mln euro, czyli o 8,0%. Podobna sytuacja miała miejsce w imporcie (w latach 2005-2008 wzrost z 43 075 mln euro do 59 209 mln euro, czyli o 37,5%, w 2009 roku spadek do 50 782 mln euro, czyli o 14,2%). Z danych wynika, że w badanych latach (oprócz 2008 roku) eksport dominował nad importem, ale saldo bilansu handlowego do 2008 roku zmniejszało się w wyniku szybszego wzrostu wartości importu niż eksportu

Rys. 1. Handel zagraniczny w przemyśle spożywczym w Unii Europejskiej w latach 2005-2009, mln euro

Fig. 1. Foreign trade in food industry products in the European Union in 2005-2009, EUR million

Źródło: [Data...2006-2011].

W tabeli 1 przedstawiono eksport według branż przemysłu spożywczego Unii Europejskiej w latach 2005-2009. W latach 2005-2007 wartość eksportu wzrosła w takich sektorach jak napoje (z 14 504 mln euro do 17 832 mln euro, czyli o 22,95%) oraz owoce i warzywa (z 2 793 mln euro do 3 236 mln euro, czyli o 15,86%). W kolejnych latach odnotowano spadek wartości eksportu napojów (z 17 613 mln euro do 15 936 mln euro, czyli o 12,59%), zaś w sektorze owoce i warzywa w 2008 roku spadek eksportu do 2 751 mln euro, czyli o 14,99%, a następnie wzrost (do 3 409 mln euro, czyli o 23,92%). W badanych latach wartość eksportu zwiększyła się w sektorze mąka i produkty skrobiowe (z 1 752 mln euro do 2 386 mln euro, czyli o 36,19%), zaś w latach 2005-2006 odnotowano wzrost wartości w takich sektorach, jak różne artykuły spożywcze (z 12 470 mln euro do 15 943 mln euro, czyli o 27,85%), zwierzęta, oleje roślinne i tłuszcze (z 2 400 mln euro do

² analizowano łączną wartość obrotów wewnątrzspółnotowych i z krajami trzecimi

2 561 mln euro, czyli o 6,71%), jak też w sektorze produkty rybne (z 1 934 mln euro do 2 039 mln euro, czyli o 5,43%). W kolejnych latach odnotowano wahania wartości w tych sektorach (w 2007 roku wartość eksportu zmniejszyła się w takich sektorach, jak różne artykuły spożywcze do 15 528 mln euro, czyli o 2,60%, zwierzęta, oleje roślinne i tłuszcze do 2 540 mln euro, czyli o 0,82%, produkty rybne do 1 773 mln euro, czyli o 13,05%). W latach 2008-2009 odnotowano tendencję spadkową wartości eksportu w takich sektorach jak różne artykuły spożywcze z 16 106 mln euro do 12 137 mln euro, czyli o 24,65%, produkty mleczne z 6 554 mln euro do 5 599 mln euro, czyli o 14,57%, zwierzęta, oleje roślinne i tłuszcze z 2 992 mln euro do 2 782 mln euro, czyli o 7,02%, zaś w sektorze produkty rybne odnotowano tendencję wzrostową z 1 983 mln euro do 2 285 mln euro, czyli o 15,2%.

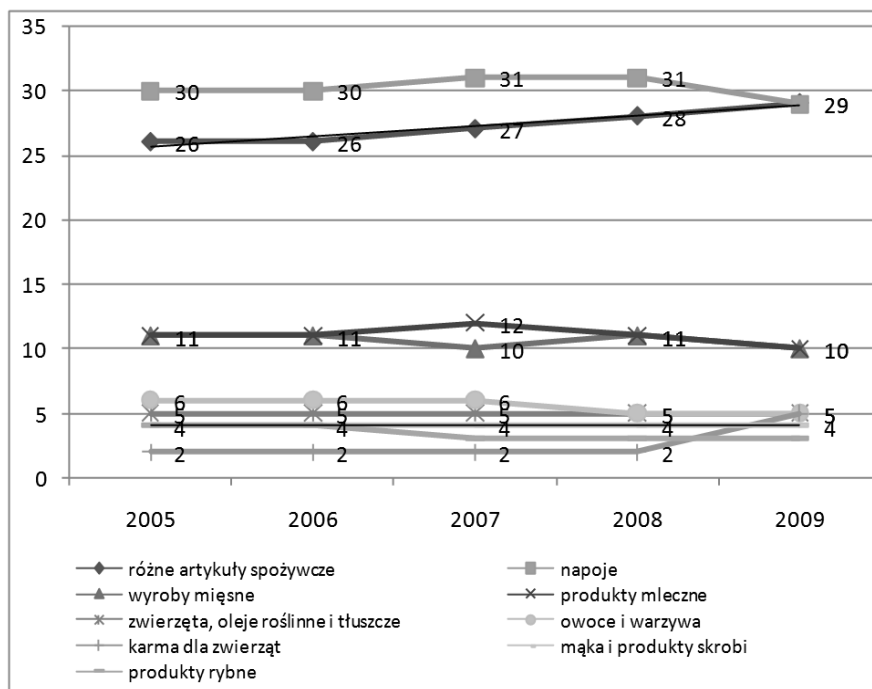
Tabela 1. Eksport w branżach przemysłu spożywczego w Unii Europejskiej w latach 2005-2009

Table 1. Export in sectors of the food industry in the European Union in 2005-2009

Branża	Rok								
	2005	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
	mln euro					rok poprzedni=100			
Napoje	14 504	16 767	17 832	17 613	15 936	115,6	106,4	98,8	90,5
Różne artykuły spożywcze	12 470	15 943	15 528	16 106	12 137	128,6	97,4	103,7	75,3
Produkty mleczne	5 349	5 244	6 552	6 554	5 599	98,0	124,9	100,0	85,4
Wyroby mięsne	5 450	5 383	5 386	6 139	6 174	98,8	100,1	113,9	100,6
Owoce i warzywa	2 793	3 073	3 236	2 751	3 409	110,0	105,3	85,0	123,9
Zwierzęta, oleje roślinne i tłuszcze	2 400	2 561	2 540	2 992	2 782	106,7	99,2	117,8	92,9
Mąka i produkty skrobiowe	1 752	1 925	1 973	2 063	2 386	109,9	102,5	104,6	115,6
Produkty rybne	1 934	2 039	1 773	1 983	2 285	105,4	86,9	111,8	115,2
Karma dla zwierząt	1 220	938	1 128	1 220	1 906	76,9	120,3	108,1	156,2

Źródło: [Data...2006-2011].

Napoje i różne produkty przetworzone, takie jak wyroby piekarnicze, czekolada, słodycze, makaron, jak też gotowe posiłki, mają znaczny udział w eksporcie produktów spożywczych z UE. Również produkty mleczne przyczyniały się znacznie do równowagi handlowej. Sektory takie jak napoje, różne artykuły spożywcze, produkty mleczne i wyroby mięsne miały największy udział w całkowitej wartości eksportu produktów spożywczych z UE, zaś najmniejszy udział miały sektory takie jak owoce i warzywa, zwierzęta, oleje roślinne i tłuszcze, mąka i produkty skrobi. Graficznie zostało to przedstawione na rysunku 2.

Rys. 2. Udział głównych branż przemysłu spożywczego w Unii Europejskiej w eksporcie w latach 2005-2009, %

Fig. 2. Participation of main industry branches in the EU food industry exports in 2005-2009, %

Źródło: [Data...2006-2011].

Głównymi partnerami handlowymi w eksporcie produktów spożywczych z Unii Europejskiej były takie kraje, jak Stany Zjednoczone, Rosja, Szwajcaria i Japonia, zaś głównymi partnerami w imporcie były Brazylia, Argentyna, Chiny, jak też Stany Zjednoczone (tabela 2). Można zauważyć, że w latach 2005-2007 wartość eksportu i importu do prawie wszystkich partnerów handlowych (z wyjątkiem Japonii, gdzie odnotowano odmienną sytuację) wzrosła, zaś w latach kryzysu gospodarczego 2008-2009 wartości te zmniejszyły się (z wyjątkiem państw takich, jak Chiny, czy też Hong Kong, a w przypadku importu Szwajcaria).

Wnioski

W opracowaniu przedstawiono zmiany w handlu zagranicznym w przemyśle spożywczym Unii Europejskiej. Można stwierdzić, że:

- w latach 2005-2009 eksport przeważał nad importem; wyjątkowa pod tym względem była sytuacja w 2008 roku, czyli na początku kryzysu gospodarczego,
- eksportowano głównie napoje, różne artykuły spożywcze, produkty mleczne i wyroby mięsne,
- głównymi partnerami w eksporcie były Stany Zjednoczone, Rosja, Szwajcaria i Japonia, zaś w imporcie Brazylia, Argentyna, Chiny, jak też Stany Zjednoczone.

Tabela 2 Główni partnerzy handlowi Unii Europejskiej w latach 2005-2009, mln euro

Table 2. Main trading partners of the European Union in 2005-2009, EUR million

Kraj	Eksport w przemyśle spożywczym w UE, rok				
	2005	2006	2007	2008	2009
USA	10 389	10 825	11 251	10 169	9 298
Rosja	3 920	4 235	5 530	6 210	4 894
Szwajcaria	3 025	3 167	3 555	4 081	4 018
Japonia	3 453	3 387	3 251	3 425	3 027
Norwegia	1 455	1 603	1 831	2 042	2 032
Kanada	1 596	1 704	1 888	1 938	1 792
Chiny	-	1 005	1 245	1 404	1 657
Hong Kong	-	-	-	1 210	1 393
Australia	1 007	1 135	1 287	1 380	1 301
Arabia Saudyjska	1 037	1 099	1 193	1 183	1 103
Singapur	-	-	-	1 093	951
Ukraina	-	-	-	1 208	878
Korea Południowa	957	1 006	1 118	1 012	829
Kraj	Import w przemyśle spożywczym w UE, rok				
	2005	2006	2007	2008	2009
Brazylia	4 696	5 045	5 945	6 814	5 899
Argentyna	3 708	4 132	4 828	6 341	5 062
Chiny	2 155	2 789	3 201	3 346	3 114
USA	2 745	2 904	3 122	3 352	2 951
Szwajcaria	1 623	1 989	2 364	2 690	2 857
Indonezja	1 381	1 467	1 666	2 542	2 426
Tajlandia	1 311	1 532	1 917	2 373	2 227
Turcja	1 681	1 699	1 732	1 751	1 601
Nowa Zelandia	1 493	1 554	1 609	1 613	1 506
Norwegia	1 326	1 421	1 567	1 558	1 502
Chile	-	-	-	1 438	1 316
Indie	-	-	-	1 400	1 129
Malezja	-	-	-	1 730	1 057

Źródło: [Data...2006-2011].

Literatura

- Chylek E. [2011]: Forum Wysokiego Szczebła ds. Poprawy Funkcjonowania Łańcucha Dostaw Żywności. *Przemysł Spożywczy* tom 65 nr 7/8.
- Data & trends of the European Food and Drink Industry. [2006-2010]. [Tryb dostępu:] <http://www.aijn.org/file.handler?f=juicy-news%2FCIAA%20Data%20and%20Trends%202011-27-05.pdf>. [Data odczytu: maj 2012].
- DG Enterprise and Industry. Food industry. EU market. [2006-2010]. [Tryb dostępu:] <http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/food/eu-market/>. [Data odczytu: maj 2012].
- Fooddrink Europe. [2006-2010]. [Tryb dostępu:] www.fooddrinkeurope.eu. [Data odczytu: maj 2012].
- Knap-Stefaniuk A. [2010]: Innowacje a konkurencyjność przedsiębiorstw. *Zarządzanie zmianami. Biuletyn POU* nr 5. Ministerstwo Gospodarki. Portal promocji eksportu. [2010]. [Tryb dostępu:] <http://www.eksporter.gov.pl/Default.aspx>. [Data odczytu: maj 2012].
- Przemysł spożywczy w Polsce. [2008]. R. Urban (red.). ING Bank Śląski S.A., Warszawa.
- Szymańska A. [2009]: Konkurencyjność unijnego przemysłu rolno-spożywczego. *Agencja Rynku Rolnego. Biuletyn Informacyjny* nr 9.